

Strasbourg, 12.3.2013
COM(2013) 126 final

**KOMISJONI TEATIS EUROOPA PARLAMENDILE, NÕUKOGULE, EUROOPA
MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEELE NING REGIOONIDE KOMITEELE**

**Ettevalmistused 2014. aasta Euroopa Parlamendi valimisteks: valimiste veelgi
demokraatlikum ja tõhusam korraldus**

KOMISJONI TEATIS EUROOPA PARLAMENDILE, NÕUKOGULE, EUROOPA MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEELE NING REGIOONIDE KOMITEELE

Ettevalmistused 2014. aasta Euroopa Parlamendi valimisteks: valimiste veelgi demokraatlikum ja tõhusam korraldus

1. SISSEJUHATUS

2014. aasta Euroopa Parlamendi valimised on esimesed valimised pärast Lissaboni lepingu jõustumist. Sellele lisab tähtsust asjaolu, et Euroopa Liit liigub jõudsalt edasi tõelise majandus- ja rahaliidu suunas, mille nurgakiviks on demokraatlik legitiimsus.

Lissaboni leping on tugevdanud liidu demokraatlikke alustalasid. Lepinguga suurendatakse ELi kodaniku rolli ELi poliitikas,¹ luues selleks kindla sideme kodanike, nende poliitiliste õiguste kasutamise ning liidu demokraatlike protsesside vahel². Lissaboni leping rõhutab Euroopa Parlamendi rolli liidu demokraatliku kogu esindajana. Kodanikualgatuse kasutuselevõtmisega võimaldab Lissaboni leping ELi kodanikel osaleda liidu demokraatias vahetumalt ja täielikumalt³.

Euroopa Komisjon on võtnud endale kohustuse Lissaboni lepingu kehtivaid sätteid täielikult kasutades edendada veelgi Euroopa Parlamendi valimiste läbipaistvust ja Euroopa mõõdet, et seeläbi tugevdada ELi otsustusprotsessi demokraatlikku legitiimsust ja tuua seda liidu kodanikele lähemale. Eelmainitu on eriti asjakohane, kui arvestada, milliseid meetmeid on ELi tasandil tarvis võtta finants- ja riigivõlakriisi lahendamiseks. See võib toimida ka lähtepunktina aluslepingu täiendavaks reformimiseks, et tugevdada Euroopa Liidu kui demokraatliku organisatsiooni alust.

Kodanikud on liidu tasandil otseselt esindatud Euroopa Parlamendis⁴. Kodanike esindatust kinnitatakse taas Euroopa Parlamendi liikmete uues määratluses, mille kohaselt on nad liidu kodanike esindajad⁵ ja mitte lihtsalt ühenduseks liitunud riikide rahvaste esindajad⁶. Samamoodi on Euroopa Parlamendile antud Lissaboni lepinguga suuremad volitused, millega tugevdatakse tema rolli täieõigusliku kaasseadusandjana nõukogu kõrval. Euroopa Parlament teeb nüüd otsuseid suurema osa ELi õigusaktide kohta ja tal on nõukoguga samaväärsed volitused kogu ELi eelarve suhtes ning parlamendi nõusolekut on vaja mitmeaastase finantsraamistiku vastuvõtmiseks.

¹ Euroopa Liidu lepingu artikli 10 lõikes 3 on sätestatud: „Igal kodanikul on õigus osaleda liidu demokraatias. Otsused tehakse nii avalikult ja nii kodanikulähedaselt kui võimalik.”

² Euroopa Liidu lepingu II jaotises integreeritakse ELi kodakondsus demokraatia põhimõtete sätetesse (Euroopa Liidu lepingu artikkel 9) ning tugevdatakse sidet kodakondsuse ja demokraatia vahel (Euroopa Liidu lepingu artiklid 10 ja 11).

³ Euroopa Liidu lepingu artikli 11 lõikes 4 on sätestatud, et „vähemalt miljon kodanikku märkimisväärselt arvust liikmesriikidest võivad kutsuda Euroopa Komisjoni üles esitama talle antud volituste piires asjakohase ettepaneku küsimustes, mille suhtes kodanike arvates on vaja aluslepingute rakendamiseks vastu võtta liidu õigusakt.”

⁴ Euroopa Liidu lepingu artikli 10 lõige 2.

⁵ Euroopa Liidu lepingu artikli 14 lõige 2.

⁶ Euroopa Ühenduse asutamislepingu artikkel 189.

2010. aasta aruandes, mis käsitleb Euroopa Parlamendi 2009. aasta valimisi,⁷ hindas komisjon ELi õigusaktide rakendamist ning samuti kodanike valimisaktiivsust, nende teadlikkust valimistest ja valimistega seotud õigustest. 2010. aasta aruandes ELi kodakondsuse kohta „ELi kodanike õigusi piiravate takistuste kõrvaldamine”⁸ rõhutati vajadust kasvatada ELi kodanike teadlikkust Euroopa Parlamendi valimistest, nende õigustest ja ELi poliitika mõjust nende igapäevasele elule. Samuti rõhutati vajadust tegeleda puudujääkidega Euroopa Parlamendi valimiste üldiste demokraatlike põhimõtete kohaldamisel ja kõrvaldada takistused, mis piiravad kodanike valimisõiguse tulemuslikku kasutamist.

Pidades silmas Euroopa Parlamendi tugevdatud rolli ja volitusi, on oluline selle liikmete valimise protsessile rohkem tähelepanu pöörata.

Kutsudes üles lõpule viima poliitilisel liidul põhineva tiheda ja toimiva majandus- ja rahaliidu loomist, rõhutas Euroopa Komisjoni president José Manuel Barroso oma 2012. aasta kõnes olukorrast Euroopa Liidus,⁹ et „majandus- ja rahaliidu usaldusväärsus ja jätkusuutlikkus sõltub Euroopa institutsioonidest ja poliitilisest ülesehitusest. Just seepärast tuleneb majandus- ja rahaliidust ka küsimus poliitilisest liidust. Poliitiline liit aga peab rajanema Euroopa demokraatial.” Olles poliitilise liidu sihiks seadnud, teatas president Barroso, et komisjon on võtnud endale kohustuse astuda konkreetseid samme Euroopa avaliku ruumi arendamisel ning samuti tulla välja ideedega, kuidas muuta Euroopa Liit avatumaks ja demokraatlikumaks enne 2014. aasta Euroopa Parlamendi valimisi toimuvaid arutelusid.

28. novembri 2012. aasta teatises „Tiheda ja toimiva majandus- ja rahaliidu loomise tegevuskava – üleeuroopalise arutelu avamine”¹⁰ tegi komisjon ettepaneku suurendada „demokraatlikku õiguspärasust ja aruandekohustust”, mis on iga Euroopa Liidu reformi vajalik osa. Nagu on täiendavalt rõhutatud aruandes „Tõelise majandus- ja rahaliidu suunas”, mille koostas Euroopa Ülemkogu eesistuja tihedas koostöös komisjoni presidendi, eurorühma esimehe ja Euroopa Keskpanga presidendiga,¹¹ on demokraatlik legitiimsus ja aruandekohustus tõelise majandus- ja rahaliidu loomisel äärmiselt olulised.

Kogu Euroopas peetakse praegu kõikidel tasanditel poliitilist dialoogi Euroopa tuleviku teemal. See hõlmab mitmeid kodanike dialooge Euroopa ja liikmesriikide poliitikute ning kodanike vahel Euroopa kodanike aasta¹² raames. Paljud selle käigus tõstatatud mõtted on esile kerkinud seetõttu, et on vaja tugevamat seotust ELi ja selle kodanike vahel.

Integreerimine ja legitiimsus peavad arenema paralleelselt. Suurem demokraatlikkus täiendab ulatuslikumat institutsioonilist integreerumist, mida on Euroopa Liidul vaja selleks, et tulla toime praeguste üleilmsete probleemidega. Selles osas tuleb kiiresti tugevdada seotust ELi kodanike ja liidu demokraatliku protsessi vahel.

Püüdes ellu viia president Barroso võetud kohustust esimese sammuna süvendada Euroopa-ülest arutelu ja tugevdada Euroopa Parlamendi valimiste Euroopa mõõdet, on käesolevas teatises lühidalt esitatud komisjoni algatused, et hõlbustada kodanike osalemist 2014. aasta Euroopa Parlamendi valimistel ja tagada nende valimiste demokraatlike põhimõtete

⁷ KOM(2010) 605 lõplik – Aruanne, mis käsitleb Euroopa Parlamendi liikmete valimist (1976. aasta akt, mida on muudetud otsusega 2002/772/EÜ, Euratom) ning Euroopa Liidu kodanike osalemist Euroopa Parlamendi valimistel nende elukohaliikmesriigis (direktiiv 93/109/EÜ).

⁸ KOM(2010) 603 lõplik.

⁹ 12. september 2012, Euroopa Parlamendi täiskogu istung, Strasbourg, kõnega on võimalik tutvuda aadressil <http://ec.europa.eu/soteu2012/>.

¹⁰ COM(2012) 777 final/2.

¹¹ http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_Data/docs/pressdata/en/ec/134069.pdf.

¹² http://ec.europa.eu/european-debate/index_et.htm.

austamine. Teatisega koos esitatakse soovitus, mis peaks aitama parandada Euroopa Parlamendi valimiste demokraatlikku ja tõhusat korraldamist¹³.

2. EUROOPA PARLAMENDI VALIMISTE VEELGI DEMOKRAATLIKUM KORRALDAMINE

Euroopa Liidu kodanikud on üldiselt teadlikud, et hääletamine Euroopa Parlamendi valimistel on vahend, mille kaudu osaleda liidu demokraatlikus elus. Kuid ei olda teadlikud mõjust, mida see nende igapäevasele elule avaldab, ega teata milliseid poliitilisi valikuid on võimalik teha, ning see avaldab negatiivset mõju valimisaktiivsusele.

- Peaaegu kuus ELi kodanikku kümnest arvab, et hääletamine Euroopa Parlamendi valimistel on parim viis tagada, et nende hääled oleks ELi otsustetegijatele kuuldav¹⁴.
- Enam kui seitse ELi kodanikku kümnest arvab, et valimisaktiivsus oleks suurem, kui erakonnad lisaksid kampaaniamaterjalidele märkuse, millise Euroopa erakonnaga nad on seotud¹⁵.
- Enam kui kaheksa ELi kodanikku kümnest ütlevad, et nende motivatsioon hääletada Euroopa Parlamendi valimistel oleks suurem, kui nad saaksid rohkem teavet Euroopa Parlamendi kandidaatide, erakondade programmide, eesmärkide ja ka valimiste endi kohta. Samuti selle kohta, mil moel mõjutab EL nende igapäevast elu¹⁶.
- Kuus ELi kodanikku kümnest teatasid avaliku konsulteerimise käigus, et nad oleksid motiveeritud hääletama sellise poliitilise programmi poolt, mis parandaks nende igapäevast elu. Sellele järgnes programm, mis tugevdaks ELi majandust, ja seejärel programm, mis võimaldaks vähendada sotsiaalset ebavõrdsust ELis¹⁷.

Eeltoodud küsitlused näitavad selgelt, et ELi kodanikud on huvitatud sellest, et neile antaks valida selliste Euroopa küsimusi käsitlevate mõistlike poliitiliste võimaluste vahel, millel on nende elule otsene mõju. Selgub, et ELiga seotud küsimusi varjutav riiklike teemade domineerimine mõjub negatiivselt valimisaktiivsusele. Nagu president Barroso oma 2012. aasta kõnes „Olukorrast Euroopa Liidus” rõhutas, on poliitilisel debatil liigagi sageli erakondade siseriikliku debati jooni. Seetõttu valitseb sageli sügav lõhe riiklike erakondade ja Euroopa tasandi erakondade vahel.

Selleks et paremini anda teada, mil moel on seotud poliitilised protsessid riiklikul ja ELi tasandil, tuleb peamiste osalejate vaheline seotus muuta kodanikele nähtavamaks. Euroopa tasandi erakondade tugevdamine ja nende nähtavuse suurendamine on otsetee selle eesmärgi saavutamiseks.

Euroopa tasandi erakonnad, kes on riikideülesed osalejad ja kellel on täita kõige tähtsam ülesanne kodanike soovide kuuldavaks tegemisel Euroopa tasandil, asuvad parimal positsioonil, et luua sild üle ELi poliitika ja kodanike vahelise lõhe. Lissaboni leping annab Euroopa tasandi erakondadele selles osas juhtrolli, tehes neile ülesandeks aidata „kaasa euroopaliku poliitilise teadvuse kujundamisele ja liidu kodanike tahte väljendamisele¹⁸.”

¹³ C (2013)1303 final.

¹⁴ Euroopa Parlamendi eurobaromeeter EB/EP 77.4: „Kaks aastat enne Euroopa Parlamendi 2014. aasta valimisi”, Brüssel, 20. august 2012.

¹⁵ Eurobaromeeter nr 364 ELi kodanike valimisõiguste kohta, 2012. aasta novembris tehtud küsitlus.

¹⁶ Idem.

¹⁷ Üldsusega konsulteerimine „ELi kodanikud – teie õigused, teie tulevik”, mille käivitas komisjon ajavahemikul maist septembrini 2012 seoses 2013. aasta aruandega ELi kodakondsuse kohta.

¹⁸ Euroopa Liidu lepingu artikli 10 lõige 4 ja Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikli 12 lõige 2.

Selleks, et Euroopa tasandi erakonnad saaksid oma ülesande täielikult lõpule viia, on komisjon võtnud vastu ettepaneku määruse kohta, mis käsitleb Euroopa tasandi erakondade ja Euroopa tasandi poliitiliste sihtasutuste põhikirja ning rahastamist¹⁹. Ettepanekuga püütakse tagada, et Euroopa tasandi erakonnad saaksid kasu sellest, et nad on nähtavamad ning et nende rahastamine toimub paindlikuma, läbipaistvama ja tõhusama raamistiku alusel.

Ettepanekus seatakse Euroopa poliitilistele erakondadele tingimus võtta kõik asjakohased meetmed, et teavitada valimiste ajal ELi kodanikke liikmesriikide erakondade ja kandidaatide ning Euroopa tasandi erakondade vahelisest seotusest²⁰.

Selleks, et täiendavalt rõhutada Euroopa tasandi erakondade ja riiklike erakondade vahelist seost, soovitab komisjon riiklikel erakondadel teha teatavaks nende seotus Euroopa tasandi erakondadega.

Nähtava sideme loomine riiklike erakondade, kellele ELi kodanikud oma hääle annavad, ja nende Euroopa erakondade vahel, kellega riiklikud erakonnad seotud on, avaldaks head mõju ELi otsustusprotsessi läbipaistvusele. Euroopa erakondade suurenenud nähtavus kogu valimisprotsessi jooksul, alates kampaaniast kuni hääletamiseni, suurendaks Euroopa Parlamendi valimistel osalevate erakondade usaldusväärsust ja kasvataks valijate usaldust valimiste suhtes. See muudaks kodanikud teadlikumaks sellest, kuidas riikliku erakonna eest antud hääli mõjutab elu Euroopas.

Oluline on, et liikmesriigid viiksid oma valimissüsteemi sisse sätte, mille kohaselt tuleks valijaid teavitada seotusest riiklike erakondade ja Euroopa tasandi erakondade vahel. Samal ajal peaksid Euroopa Parlamendi valimistel osalevad riiklikud erakonnad tegema avalikult teatavaks oma seotuse Euroopa erakondadega juba enne valimisi.

Praegu toimuvad Euroopa Parlamendi valimised erinevates liikmesriikides erinevatel päevadel. See süvendab arusaama, et Euroopa Parlamendi valimised on peamiselt riiklikud valimised, ja ei jäta muljet, et need valimised on ühine ettevõtmine. Üks üleeuroopaline valimispäev, mil valimisjaoskonnad suletakse ühel ajal, kajastaks paremini kõikide liidu kodanike ühist osalemist ELi aluseks olevas esindusdemokraatias.

Liikmesriikidel tuleks kokku leppida ühine Euroopa Parlamendi valimise päev, mil valimisjaoskonnad suletakse ühel ajal.

3. TUGEVAM SIDE ELI KODANIKE HÄÄLTE JA KOMISJONI PRESIDENDI VALIMISE VAHEL

Lissaboni lepinguga tugevdatakse Euroopa Parlamendi rolli ja suurendatakse tema vastutust suhetes komisjoniga: Euroopa Parlament valib komisjoni presidendi Euroopa Ülemkogu ettepaneku alusel, mille koostamisel tuleb arvesse võtta Euroopa Parlamendi valimiste tulemusi²¹.

¹⁹ COM(2012) 499 final.

²⁰ Määruse ettepaneku artikli 17 lõige 3.

²¹ Vastavalt Euroopa Liidu lepingu artikli 17 lõikele 7: „Võttes arvesse Euroopa Parlamendi valimisi ja pärast asjakohaste konsultatsioonide pidamist esitab kvalifitseeritud häälteenamusega otsustav Euroopa Ülemkogu Euroopa Parlamendile oma kandidaadi komisjoni presidendi ametikohale.” Deklaratsioonis nr 11 Euroopa Liidu lepingu artikli 17 lõigete 6 ja 7 kohta märgitakse, et komisjoni presidendi valimiste sujuva korraldamise eest vastutavad ühiselt Euroopa Parlament ja ülemkogu, ning esitatakse soovitusel selle protsessi raames vajalike konsultatsioonide pidamiseks.

Komisjoni president on ELi täidesaatva haru juhtfiguur ja ta tuleb valida selge menetluse kohaselt. Iga erakond peaks valimistel tegema teatavaks oma kandidaadi komisjoni presidendi kohale.

Vastavalt aluslepingule peaks Euroopa Parlamendi valimiste tulemus olema peamine tegur otsustamiseks, milline kandidaat asub komisjoni presidendi ametikohale²².

Üks kahest ELi kodanikust hääletaks suurema tõenäosusega 2014. aasta Euroopa Parlamendi valimistel, kui iga suurem Euroopa valimisliit esitaks ühise programmi alusel oma kandidaadi Euroopa Komisjoni presidendi ametikohale²³.

Nagu president Barroso rõhutas oma 2012. aasta kõnes „Olukorrast Euroopa Liidus”: „Üleeuroopalist poliitilist arutelu aitaks märkimisväärselt süvendada see, kui juba 2014. aasta Euroopa Parlamendi valimistel saaksid Euroopa erakonnad esitada oma kandidaadi komisjoni presidendi ametikohale. [...] See võimaldaks muuta märksa selgemaks neid Euroopa tasandi valikuvõimalusi, mida valimised endas kätkevad.”

Parlamendi 22. novembri 2012. aasta resolutsioonis 2014.aasta Euroopa Parlamendi valimiste kohta²⁴ kutsub parlament Euroopa poliitilisi rühmitusi nimetama kandidaadid komisjoni presidendi ametikohale, märkides, et ootab kandidaatidelt tugevat esinemist parlamendivalimiste kampaanias, eelkõige seda, et nad isiklikult esitavad oma programmi kõikides liidu liikmesriikides. Euroopa Parlament rõhutas täiendavalt, kui tähtis on tugevdada nii Euroopa Parlamendi kui ka komisjoni poliitilist legitiimsust, seostades mõlema valimised otsesemalt valijate otsusega.

Komisjoni 28. novembri 2012. aasta teatises „Tiheda ja toimiva majandus- ja rahaliidu loomise tegevuskava – üleeuroopalise arutelu avamine”²⁵ märgiti, et erakondade kandidaatide nimetamine Euroopa Komisjoni presidendi ametikohale 2014. aasta Euroopa Parlamendi valimiste raames on üks olulisemaid samme, mida saab astuda Euroopa poliitilise ruumi kujundamiseks.

Kui Euroopa Parlamendi valimistel teevad Euroopa erakonnad ja riiklikud erakonnad teatavaks oma kandidaadid komisjoni presidendi ametikohale ja kandidaatide valimisprogrammid, muutub konkreetseks ja nähtavaks, mil moel on seotud Euroopa Parlamendi liikme kandidaadile antud ELi kodaniku hääл ning komisjoni presidendi kandidaat, keda selle liikmekandidaadi erakond toetab.

Seeläbi saaks ELi kodanik paremini aru, millist komisjoni presidendi kandidaati tema hääл toetab. See suurendaks komisjoni presidendi legitiimsust ja üldisemalt kogu ELi otsustusprotsessi demokraatlikku legitiimsust. Samuti võiks aidata suurendada valimisaktiivsust see, kui tugevdatakse kodanike esindajate valimise ning Euroopa Liidu täidesaatva haru juhi valimise protsessi vahelist seotust. Kui Ameerika Ühendriikides toimuvad kongressi- ja presidendivalimised samal aastal, on valimisaktiivsus suurem vahevalimiste omast, kui ainult 40 % valijatest läheb hääletuskastide juurde.

Poliitilised tele- ja raadiosaated aitavad valijatel teha teadlikke valikuid. Riiklikud erakonnad peaksid valimisi kasutama vahendina, et tutvustada oma kandidaate ja programme

²² Vt allmärkus 21.

²³ Eespool mainitud Eurobaromeetri uuring EB/EP 77.4, 20. august 2012.

²⁴ Euroopa Parlamendi 22. novembri 2012. aasta resolutsioon Euroopa Parlamendi valimiste kohta (2014/2829(RSP)).

²⁵ COM(2012) 777 final/2.

keskkonnas, kus edendatakse massiteabevahendite mitmekesisust ja avalikku demokraatlikku arutelu, võttes arvesse Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklit 11.

4. EUROOPA PARLAMENDI VALIMISTE KORRALDAMISE TÄIENDAV PARANDAMINE SAMAL AJAL LIIKMESRIIKIDE HALDUSKOORMUSE VÄHENDAMISEGA

ELi õiguse kohaselt on igal liidu kodanikul, kes elab liikmesriigis, mille kodanik ta ei ole, selles liikmesriigis Euroopa Parlamendi valimistel õigus valida ja olla valitud samadel tingimustel kui selle riigi kodanikel²⁶.

Euroopa Parlamendi valimiste legitiimsuse tagamiseks on direktiivis 93/109/EÜ sätestatud menetlused, millega tagada, et ELi kodanikud ei saaks samadel valimistel valida ega olla valitud korraga nii päritoluliikmesriigis kui ka oma elukohariigis²⁷.

Komisjoni aruandes 2009. aasta Euroopa Parlamendi valimiste kohta²⁸ osutati probleemidele, mis esinesid seoses nende menetlustega. Nagu märgiti ka 2010. aasta aruandes ELi kodakondsuse kohta,²⁹ võivad need menetlused tekitada riiklikele asutustele liigset koormust, mis on ebaproportsionaalne mitmekordse hääletamise ja kandideerimise probleemi tegeliku ulatusega. Seetõttu teatas komisjon oma kavatsusest neid menetlusi täiustada (2010. aasta ELi kodakondsuse aruande meede nr 19).

Liikmesriikide valimisekspertide teadmistele tuginedes koostas komisjon riiklikele valimisasutustele soovitusel mitmekordse hääletamise vältimise mehhanismi erinevate tahkude kohta. Soovitustega lihtsustatakse mehhanismi ning muudetakse see tõhusamaks, et rikkumisi ära hoida.

Koos käesoleva teatisega vastu võetud soovitusel tuleks liikmesriikidel eelkõige:

- luua igas liikmesriigis üks kontaktasutus, et teiste liikmesriikidega oleks parem andmeid vahetada;
- võtta andmete vahetamisel arvesse liikmesriikide erinevaid valimiste ajakavasid;
- esitada täiendavaid isikuandmeid, mida võib vaja minna elukohaliikmesriigi valijate nimekirja kantud ELi valijate paremaks identifitseerimiseks.

Need soovitusel, mis esitati aegsasti enne Euroopa Parlamendi valimisi, võivad seetõttu aidata tublisti parandada rikkumiste ärahoidmise mehhanismi toimimise parandamist, muutes selle tõhusamaks ning vähendades halduskoormust.

²⁶ Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 22 lõige 2 ja direktiiv 93/109/EÜ, 6. detsember 1993, millega sätestatakse üksikasjalik kord, mille alusel liikmesriigis elavad, kuid selle riigi kodakondsuseta liidu kodanikud saavad kasutada õigust hääletada ja kandideerida Euroopa Parlamendi valimistel (EÜT L 329, 30.12.1993, lk 34).

²⁷ Mehhanism hõlmab liikmesriikide vahel selliste andmete vahetamist, mis käsitlevad oma elukohaliikmesriigis valijatena või kandidaatidena registreeritud ELi kodanikke. Elukohaliikmesriikide saadetud andmete alusel peab päritoluliikmesriik asjaomased isikud oma valijate registrist kustutama (või takistama muul moel nende hääletamist või kandideerimist).

²⁸ KOM(2010) 605 lõplik.

²⁹ KOM(2010) 603 lõplik.

5. ELi KODANIKE VALIMISÕIGUSI PIIRAVATE TAKISTUSTE KÕRVALDAMINE NING ÜHISTE ELi PÕHIMÕTETE AUSTAMISE TAGAMINE

5.1. Nende ELi kodanike hääleõiguste jõustamine, kes elavad liikmesriigis, mille kodanikud nad ei ole

2010. aasta ELi kodakondsuse aruandes³⁰ rõhutas komisjon vajadust tagada, et kogu ELis jõustataks täielikult nende ELi kodanike hääleõigused, kes elavad liikmesriigis, mille kodanikud nad ei ole (meede nr 18).

Komisjon märkis, et mõned liikmesriigid nõuavad teistest liikmesriikidest pärit ELi kodanikelt valijana või kandideerijana registreerimisel selliste tingimuste täitmist, mida ei ole ette nähtud direktiivis 93/109/EÜ hääletamis- ja kandideerimisõiguse kasutamise kohta Euroopa Parlamendi valimistel. Täiendavad tingimused hõlmavad näiteks riikliku isikutunnistuse omamist ning kohustust end Euroopa Parlamendi valimiste jaoks alati uuesti registreerida. Komisjon märkis samuti, et mõned liikmesriigid ei teavita teistest liikmesriikidest pärit ELi kodanikke piisavalt nende õigusest võtta osa Euroopa Parlamendi valimistest.

2010. aasta ELi kodakondsuse aruande järelmeetmena pidas komisjon dialoogi asjaomaste liikmesriikidega, et tagada, et need ELi kodanikud, kes elavad liikmesriigis, mille kodanikud nad ei ole, saaksid kooskõlas ELi õigusaktidega osaleda Euroopa Parlamendi valimistel samade tingimuste kohaselt nagu selle liikmesriigi kodanikud.

Dialoogi tulemusena muutsid mitmed liikmesriigid oma õigusakte või teatasid muudatustest, millega kavatsetakse õigusaktid viia kooskõlla ELi õigusaktidega³¹. Komisjon peab nende liikmesriikidega ühendust tagamaks, et ELi kodanikud saavad oma valimisõigusi kasutada kogu ELis, sealhulgas algatab komisjon vajaduse korral vastavalt Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklile 258 rikkumismenetlused.

5.2. Euroopa Parlamendi valimiste ühiste põhimõtete austamise tagamine

Euroopa Parlamendi valimiste korraldamisel peavad kõik liikmesriigid austama ühiseid põhimõtteid: valimised on otsesed ja üldised ning toimuvad vaba ja salajase hääletuse teel³². Need ELi õigusaktides sätestatud põhimõtted keelavad muu hulgas liikmesriigi tulemuste avaldamise enne kõikide valimisjaoskondade sulgemist teistes liikmesriikides. Selle eesmärk on hoida ära, et ELi valijaid ei mõjutaks teiste liikmesriikide valimistulemused, ning seeläbi kaitsta vabade valimiste põhimõtte ühte peamist tingimust.

Nagu 2010. aasta ELi kodakondsuse aruandes (meede nr 17) teatati, on komisjon võtnud meetmeid, et tagada selle demokraatliku põhimõtte austamine kogu ELis järgmiste Euroopa Parlamendi valimiste ajal. Selle tulemusena on liikmesriigid võtnud vajalikud meetmed, et lahendada tuvastatud probleemid³³.

³⁰ KOM(2010) 603 lõplik.

³¹ Küpros, Poola ja Rumeenia võtsid vastu uued õigusaktid; Tšehhi Vabariik, Ungari, Leedu, Slovakkia ja Sloveenia teatasid õigusaktide muudatustest, mis jõustuvad enne 2014. aasta Euroopa Parlamendi valimisi; Bulgaaria ja Malta võtsid hiljuti vastu uued õigusaktid, mida hetkel analüüsitakse; Eesti ja Läti esitasid rahuldavad selgitused oma õigusaktide ELi õigusaktidele vastavuse kohta.

³² Ühised põhimõtted on sätestatud Euroopa Parlamendi liikmete otsest ja üldist valimist käsitlevas 1976. aasta aktis, mida on muudetud 20. septembri 1976. aasta otsusega 76/787/ESTÜ, EMÜ, Euratom, mida on viimati muudetud nõukogu otsusega 2002/772/EÜ, Euratom (EÜT L 283, 21.10.2002, lk 1).

³³ Madalmaad avaldasid sellekohased juhised kohaliku omavalitsuse asutustele.

Komisjon jälgib tähelepanelikult meetmete kohaldamist Euroopa Parlamendi 2014. aasta valimistel, et tagada meetmete adekvaatsus ning valimistulemuste ametlik avaldamine täielikus kooskõlas nimetatud demokraatliku aluspõhimõttega.

5.3. Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 22 lõike 2 kohase erandi tegemine

Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 22 lõikes 2 on sätestatud, et igal liidu kodanikul, kes elab liikmesriigis, mille kodanik ta ei ole, on selles liikmesriigis Euroopa Parlamendi valimistel õigus valida ja olla valitud samadel tingimustel kui selle riigi kodanikel. Samuti lubatakse sellest teha erandeid, kui neid õigustavad liikmesriigi eriomased probleemid.

Üks selline erand on sätestatud üksikasjalikult direktiivi 93/109/EÜ artikli 14 lõikes 1. Selle kohaselt võidakse nii valijatelt kui kandidaatidelt nõuda, et nad oleksid elanud seal liikmesriigis miinimumperioodi, kui teistest liikmesriikidest pärit hääleõiguslikus vanuses olevate elanike osa ületab 20 % kogu valijaskonnast.

Luksemburg on ainus liikmesriik, mis võib seda erandit kohaldada. Luksemburg kasutas erandit viimastel valimistel, lubades valimis- ja kandideerimisõigust kasutada nendel teistest liikmesriikidest pärit ELi kodanikel, kellel on enne registreerimist olnud alaline elukoht Luksemburgis ja kes on seal elanud vastavalt vähemalt kaks (valijate puhul) või viis (kandideerijate puhul) aastat.

Komisjonile 31. augustil 2012. aastal Luksemburgist edastatud teabe kohaselt on Luksemburgis elavate hääleõiguslike ELi kodanike koguarv 383 485, samas kui seal elavate teistest liikmesriikidest pärit hääleõiguslike ELi kodanike arv on 151 126. Siit järeldub, et teistest liikmesriikidest pärit kodanike osa on 39,41 %, mis ületab 20 % lävendi. Siit nähtub, et endiselt kehtivad põhjused, millega on õigustatud Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 22 lõike 2 kohase erandi tegemine.

6. TEISTEST LIIKMESRIIKIDEST PÄRIT ELI KODANIKE EUROOPA PARLAMENDI VALIMISTEL OSALEMISE SUURENDAMINE: DIREKTIIVI 93/109/EÜ MUUTMINE

Euroopa Parlamendi valimiste väikese valimisaktiivsuse põhjuste seas märgib komisjon 2009. aasta Euroopa Parlamendi valimiste aruandes, et vaid väike osa ELi kodanikest, kes elavad liikmesriigis, mille kodanikud nad ei ole, kasutavad oma õigust selles liikmesriigis kandideerida. 2009. aastal kandideeris sel viisil vaid 81 ELi kodanikku.

Komisjon märkis, et need ELi kodanikud, kes soovivad kandideerida Euroopa Parlamendi valimistel liikmesriigis, kuhu nad on elama asunud, on vastamisi kulukate ja koormavate haldusmenetlustega. 2010. aasta ELi kodakondsuse aruandes teatas komisjon, et ta alustab uuesti läbirääkimisi direktiivi 93/109/EÜ muutmiseks, et lihtsustada ELi kodanike kandideerimise menetlusi ja samas tagada Euroopa Parlamendi valimiste legitiimsus.

Pärast seda, kui komisjon alustas 20. detsembril 2012 uuesti läbirääkimisi, võttis nõukogu vastu direktiivi 2013/1/EL,³⁴ millega muudetakse direktiivi 93/109/EÜ, milles muu hulgas on sätestatud, et kandidaat ei pea enam esitama tõendit selle kohta, et temalt ei ole päritoluliikmesriigis kandideerimisõigust ära võetud. Selle asemel tuleb tal koostada vastavasisuline ametlik deklaratsioon, mida kontrollivad elukohaliikmesriigi asutused, kes vastutavad valimiste korraldamise eest. Sellist lihtsustatud korda kohaldatakse 2014. aasta Euroopa Parlamendi valimistel.

³⁴ ELT L 26, 26.1.2013, lk 28.

7. JÄRELDUS

Käesolev 2013. aasta on Euroopa kodanike aasta. Sellega tähistatakse 20 aasta möödumist ajast, mil Maastrichti lepinguga loodi ELi kodakondsus. Kogu Euroopas nii liidu, riiklikul, piirkondlikul ja ka kohalikul tasandil korraldatakse mitmeid üritusi, konverentse ja avalikke arutelusid. Nende ürituste eesmärk on kasvatada ELi kodanike teadlikkust õigustest, mis neil ELi õigusaktide kohaselt on, sealhulgas õigusest osaleda liidu demokraatliku elu korraldamises, ning innustada neid aktiivselt osalema liidu poliitikat ja päevaküsimusi käsitlevates kodanikefoorumites.

Euroopa kodanike aasta annab sobiva võimaluse kuulata Euroopa kodanike muresid, kuid ka kasvatada nende teadlikkust sellest, kuidas ELi poliitika nende elu mõjutab, rõhutada kodanike panuse olulisust ELi kujundamisel ning kaasata neid Euroopa küsimusi käsitlevatesse poliitilistesse aruteludesse. Euroopa kodanike aasta annab liidu kodanikele võimaluse end kuuldavaks teha. Kõige parem võimalus selleks on Euroopa Parlamendi valimised.

Pidades silmas 2014. aasta Euroopa Parlamendi valimisi, usub komisjon, et:

- valijaid tuleks teavitada riiklike erakondade ja Euroopa tasandi erakondade seotusest enne Euroopa Parlamendi valimisi ja nende toimumise ajal;
- liikmesriikidel tuleks kokku leppida ühine Euroopa Parlamendi valimise päev, mil valimisjaoskonnad suletakse ühel ajal;
- iga Euroopa erakond peaks nimetama oma kandidaadi Euroopa Komisjoni presidendi kohale;
- riiklikud erakonnad peaksid tagama, et Euroopa Parlamendi valimisi kajastavates poliitilistes tele- ja raadiosaadetes antakse kodanikele teada, millist Euroopa Komisjoni presidendi kandidaati erakond toetab, ja tutvustatakse kandidaadi programmi.

Komisjon leiab, et selliseid evolutsioonilisi, kuid mitte revolutsioonilisi praktilisi soovitusi saab rakendada juba 2014. aasta Euroopa Parlamendi valimistel. Soovitused aitavad käima lükata Euroopa arutelu ning kujundada Euroopa avalikku ruumi. Nende abil asetub Euroopa kogu ELis toimuvate riiklike arutelude keskmesse ning need on platvormiks, millelt astuda järgmised sammud Euroopa integreerimisel.